

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 9 (52)

Заснований в 1996 році

Рівне – 2014

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 9 (52). — Рівне: РДГУ, 2014. — 216 с.

Збірник наукових праць містить статті за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасної дидактики в контексті вимог інформаційного суспільства», проведеної в Рівненському державному гуманітарному університеті 17-18 жовтня 2013 р., із загальнодидактичних проблем, використання особистісно-зорієнтованого і компетентнісного підходів, інформаційно-комунікаційних та інтерактивних технологій, зарубіжного досвіду у підготовці фахівців різних напрямів.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних працівників, викладачів та студентів вищих і професійно-технічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний редактор) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Безкорвайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Руденко Володимир Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 8 від 28.03.2014 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додатки до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8 і від 30.03.2011 р. № 1 – 05/3).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 10 — 1.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2014

7. Public Papers of the President of the United States. 2000 – 2005. Wash., 2001 – 2006. – P. 229-365
8. Selingo J. The Disappearing State in Public Higher Education // Chronicle of Higher Education. 2003. Vol. 49. Issue 25. – 290 p
9. The English Education System. An Overview of Structure and Policy. A briefing paper by Department for Education and Employment. – L.: DFEE, 2002. – November. – 36 p.
10. The National Curriculum: Papers presented to the British Educational Research Association Conference / Ed. by H.Simons . – L., 2006. – 87 p.
11. Washington Higher Education Coordinating Board. Washington State Tuition and Fee Report. Olympia, Washington: HECB, 2003. – 125 p.

Н.В. ДУПАК. СИСТЕМА ОБЕСПЕЧЕНИЯ КАЧЕСТВА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В СТРАНАХ ЗАПАДНОЙ ЕВРОПЫ И США

Резюме. Гарантирование качества является одним из основных требований, поставленных обществом перед высшим образованием. Поэтому качество оказывается основным конкурентным преимуществом высших учебных заведений на рынке образовательных услуг. Анализ опыта зарубежных стран в построении систем оценивания высшего образования имеет целью определения общих и особенных черт в процессах достижения высокого уровня качества образования.

Ключевые слова: высшее образование, качество образования, аккредитация, компетентность, конкурентоспособность.

N.V. DUPAK. THE QUALITY ASSURANCE SYSTEM OF HIGHER EDUCATION IN WESTERN EUROPE AND THE U.S.

The summary. Quality assurance is one of the basic requirements set by society facing higher education. Therefore, the quality is the main competitive advantage of higher educational institutions in the educational market. Analysis of the experience of foreign countries in building assessment systems of higher education is to identify general and specific features in the process of achieving a high level of quality of education.

Key words: higher education, quality of education, accreditation, competence and competitiveness.

Одержано редакцією 14.01.2014 р.

УДК: 378: [008: 316. 454. 52]

Л.М. КАЗНАЧЕСВА

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МІЖСОБИСТІСНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ТРЕНІНГ ДІЛОВИХ КОМУНІКАЦІЙ»

Резюме. У статті розглядаються особливості формування культури міжособистісного спілкування студентів у процесі вивчення дисципліни «Тренінг ділових комунікацій». Звертається увага на доцільність вивчення студентами законів, видів, форм та прийомів ділового спілкування, оволодіння технікою та технологією спілкування. Доцільним у процесі вивчення дисципліни є засвоєння методики основних прийомів, форм і методів спілкування, впливу на партнерів. Зауважуються проблеми міжособистісного спілкування та шляхи їх вирішення у процесі вивчення дисципліни «Тренінг ділових комунікацій». Наголошується на необхідності переосмислення культури міжособистісного спілкування як в суспільстві, в сім'ї, так і освітніх закладах.

Ключові слова: культура, міжособистісне спілкування, тренінг, взаємодія, комунікативна культура, ділові комунікації.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження теорії та практики формування культури міжособистісного спілкування студентів пов'язана зі стрімкими змінами глобальної, інформаційної, постіндустріальної, постмодерної реальності, які трансформують цінності, норми та моделі поведінки сучасних молодих людей, інтегруючи в них абсолютно нові елементи, яких не існувало раніше. У ході сучасних соціокультурних процесів умови життя студентів постійно змінюються, приходять в протиріччя з стійкими традиційними структурами, гнучко зберігаючи складну взаємодію старого і нового. У силу цього в формуванні культури міжособистісного спілкування студентів досить чітко простежуються соціальні трансформації.

Культура міжособистісного спілкування – це важлива складова частина загальної культури особистості, формування якої виступає як нагальна потреба сьогодення, коли відбувається ламання старих форм життя, переоцінка цінностей та ідеалів, пошук нових життєвих установок і орієнтирів. Саме тому нині украй необхідним є вивчення студентами дисциплін, які дають змогу ознайомитися з базовими теоретичними відомостями та практичними навичками культури міжособистісного спілкування. Однією з таких дисциплін є «Тренінг ділових комунікацій» (освітньо-професійна програма підготовки фахівців галузі знань 0201 «Культура», напряму 6.020101 «Культурологія», освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр»).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання міжособистісних відносин, людських комунікацій стали об'єктом пильної уваги представників різних наук: філософії, культурології, соціальної психології, мовознавства, педагогіки, риторики, комунікативної лінгвістики та ін., кожна з яких досліджує своє проблемне поле спілкування. Проблема формування міжособистісного спілкування студентів почала викликати стійкий інтерес науковців, починаючи з другої половини ХХ ст. Багатоаспектність цього феномену, без сумніву,

впливає на існуюче різноманіття підходів до його дослідження. Питання підготовки особистості до організації повноцінного спілкування досліджують вчені багатьох країн світу. Особливий інтерес викликають наукові праці сучасних російських дослідників, котрі ефективно розробляють різні аспекти проблеми міжособистісного спілкування, зокрема теоретико-методологічні основи спілкування, роль спілкування в пізнавальній діяльності, спілкування в колективах різних типів, роль спілкування у формуванні різних якостей особистості тощо [3; 5; 9].

На думку сучасних дослідників, існує чимало проблем, актуальних для проблем теорії та практики формування культури міжособистісного спілкування студентів, серед яких складання відповідного тезаурусу, розкриття теорії і технологічних основ формування культури спілкування як базової основи особистості, вивчення впливу гендерних аспектів на формування культури спілкування студентів, розробка сучасної моделі формування культури спілкування студентів та ін. [3, 320].

Вітчизняна наука представлена нечисленними працями дослідників (О.П. Проценко, Ф.С. Бацевич, І.А. Сайтарли, І.М. Мачуська), які вивчають окремі аспекти культури міжособистісного спілкування. Збільшення інтересу до цієї проблеми в сучасній науці, потреба у її подальшій розробці та відсутність відповідних комплексних, узагальнюючих досліджень, що вивчають структурно-організаційний характер формування культури спілкування студентів, посилюють новизну і актуальність даної проблеми.

Мета наукової розвідки: дослідити особливості формування культури міжособистісного спілкування студентів – майбутніх викладачів історії та теорії культури, педагогів-організаторів дозвілля – у процесі вивчення дисципліни «Тренінг ділових комунікацій».

Виклад основного матеріалу. Ключовим для формування культури спілкування є визначення понять культура та спілкування, при цьому варто вказати, що нині не існує єдиного визначення цих понять. Поняття «культура», яке трактується досить широко, в нашій розвідці розглядається як стійка характеристика особистості, що об'єднує світоглядний та аксіологічний компоненти і визначає ставлення людини до навколишнього світу. Натомість поняття спілкування є складним процесом, що включає в себе передачу і обмін інформацією, взаємодію, взаєморозуміння людей у сформованій системі суспільних відносин. Поза спілкуванням просто немислимо людське суспільство. Спілкування виступає в ньому як спосіб цементування індивідів і разом з тим як спосіб розвитку самих цих індивідів [9].

При цьому міжособистісне спілкування – здійснювана за допомогою засобів вербального та невербального впливу взаємодія між людьми, в результаті якої виникає психологічний контакт і певні відносини між учасниками спілкування [5, 12]. Культура міжособистісного спілкування нині розглядається як особлива здатність особи, завдяки якій вона безконфліктно взаємодіє з іншими людьми, адаптується в суспільстві, утримується в структурах його соціальної організації, забезпечує собі статусне просування та реалізацію свого діяльнісного потенціалу, інтеграцію в спільноти [6].

Задля якнайповнішого розуміння складності процесу формування культури міжособистісного спілкування студентів варто пам'ятати про систему базових та суміжних понять, таких як «культура поведінки», «міжособистісна комунікація», «взаємодія», «культура ділового спілкування», «етикет» та ін. Безперечним є той факт, що культура спілкування – це міжособистісний діалог, в якому проявляються справжні переживання людей, здорове спілкування, яке виступає як міра реалізації потенцій людини, форма спілкування, адекватна конкретній ситуації. Під культурою спілкування, зокрема мовного, вчені розуміють високо розвинуте вміння здійснювати комунікацію відповідно до норм, які історично склалися у даному мовному колективі з урахуванням психологічних механізмів впливу на адресата, а також використання лінгвістичних засобів реалізації такого спілкування з метою досягнення запланованого результату [7].

Розвиток культури міжособистісного спілкування передбачає передусім розвиток особистісних здібностей і вмінь щодо правильного сприйняття оточуючих людей, і в залежності від цього – пошук адекватного стилю й тону спілкування. Важливою складовою є врахування ситуації спілкування, виду діяльності, вікових особливостей. Варто вміти зосередитися на меті, досягненню якої присвячено співпрацю, вислухати і зрозуміти різні точки зору, прийняти їх, або ж тактовно і аргументовано спростувати, знаходити в дискусії взаємоприйнятні рішення.

Студентські роки – це вік інтенсивного спілкування, де зміст спілкування та характер взаємодії при цьому здійснюють неабиякий вплив на формування та становлення студентства. Метою викладання дисципліни «Тренінг ділових комунікацій» є вивчення студентами законів, видів, форм та прийомів ділового спілкування, оволодіння технікою та технологією спілкування, засвоєння методики основних прийомів, форм і методів спілкування, впливу на партнерів.

Основними завданнями вивчення дисципліни є з'ясування сутності та поняття тренінгу, комунікації, ділового спілкування, визначення видів та основних засобів ділового спілкування, особливостей мовленнєвого етикету спілкування в Україні та інших державах, ролі та значення вербальних та невербальних засобів спілкування, розкриття особливостей переконання у процесі спілкування, розуміння партнерами один одного, вміння слухати, оволодіння методикою проведення ділових бесід, нарад, прес-конференцій, переговорів, ділових прийомів, розмов по телефону. Ефективному засвоєнню вказаних форм сприяє проведення елементів тренінгів, зокрема ділові ігри «Ділові перемовини», «Ділова нарада», «Діалог по телефону» [4, 46, 60, 221], «Психолінгвісти», «Інтерв'ю», «Ефективний аргумент» [2, 91, 115, 266].

Варто погодитися із судженням сучасної російської дослідниці С.В.Дрокіної про те, що культура спілкування обов'язково передбачає взаємодію трьох складових, а саме: точне відображення окремих

властивостей індивіда та його особистості в цілому, відповідні засоби та способи спілкування [3, 318]. Саме тому змістові модулі, що складають програму навчальної дисципліни, включають в себе теоретичні основи мистецтва ділового спілкування, вивчення особливостей його техніки як набору комунікативних дій і операцій, що призводять до задоволення цілей спілкування, та ознайомлення з формами ділового спілкування.

Формуванню культури міжособистісного спілкування студентів – майбутніх викладачів історії та теорії культури, педагогів-організаторів дозвілля – у межах дисципліни «Тренінг ділових комунікацій» приділяється окрема увага. На лекційних та практичних заняттях розглядається етика ділового спілкування, зокрема мовна етика як сукупність правил мовленнєвої поведінки, мовний етикет як система ustalених форм спілкування та основні вимоги до ділового спілкування. Так, проведення ділових ігор «Діалог по колу», «Опиши партнера» [4, 219], «Яке воно – ефективне спілкування?», «Компакт-опитування» [2, 16, 28] та інших формують навички мовленнєвого етикету, удосконалюють практику усного мовлення, покращують рівень міжособистісного спілкування.

Слушним є зауваження сучасного науковця Ф.С.Бацевича про те, що нині існує чимало причин ускладнення міжособистісного спілкування, серед яких дослідник називає зростання частки спілкування за допомогою засобів сучасного зв'язку, збільшення коротких, поверхневих мовленнєвих контактів, скорочення часу спілкування за рахунок зростання часу «спілкування із засобами масової інформації, ухилення від спілкування в силу переважаності різноманітними типами комунікації упродовж дня тощо [1, 45-47]. І, в зв'язку з цим, важливим у процесі вивчення дисципліни «Тренінг ділових комунікацій» є ознайомлення студентів з причинами виникнення та нейтралізації конфліктних ситуацій, видами бар'єрів у міжособистісному спілкуванні та напрямками їхнього подолання, особливостями маніпулятивного впливу.

Основам культури міжособистісних стосунків у діловій сфері, фундаментальною складовою якої є бізнес-етикет як культура ділового спілкування [8, 190], студенти навчаються на практичних заняттях з форм ділового спілкування. Специфіка ведення ділових переговорів, бесід, особливості проведення нарад дають можливість студентам підтримувати міжособистісні контакти, досягати у процесі спілкування своїх цілей, використовуючи оптимальні стратегії поведінки.

Висновки. В останні десятиліття в контексті соціальних та економічних змін в Україні відбувається процес оновлення змісту культури особистості, що є одним з показників якості педагогічної роботи освітніх установ. Ці зміни призвели вчених і практиків до необхідності переосмислення культури міжособистісного спілкування як в суспільстві, так і в сім'ї та освітніх закладах.

З метою формування культури особистісного спілкування у процесі вивчення дисципліни «Тренінг ділових комунікацій» студенти вивчають сутність, специфіку та особливості тренінгу, комунікацій та ділового спілкування, ознайомлюються з технікою ділових комунікацій, методиками підготовки та проведення форм ділового спілкування у навчальному та виховному процесі. На практичних заняттях майбутні викладачі історії та теорії культури, педагоги-організатори дозвілля вчаться елементам методики проведення тренінгів, ділових ігор, ознайомлюються з різними видами групової роботи задля підвищення ефективності ділового спілкування, вивчають корекції поведінки, мотивації, усунення складностей спілкування, конфліктів та бар'єрів у навчальному колективі та педагогічній діяльності.

Здобуті знання та навички сприяють формуванню культури міжособистісного спілкування як ступеню розвитку духовних багатств суспільства у сфері людських взаємин, зокрема гуманістичних принципів і цінностей, етичних та етикетних норм, системи знань в області спілкування, певний рівень оволодіння якого та ступінь їх використання є важливою складовою сучасної вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф.С.Бацевич. – К.: Вид-ий центр «Академія», 2004. – 344с.
2. Вагапова Д. Риторика в интеллектуальных играх и тренингах / Д. Вагапова. – М.: Цитадель, 2001. – 460 с.
3. Дрокина С.В. Степень разработанности проблемы формирования культуры общения студентов ВУЗов / С.В. Дрокина. – Вектор науки ТГУ. – № 3(17). – 2011. – С. 317-321.
4. Игры – обучение, тренинг, досуг ... / под ред. В.В. Петрусинского. – М.: Новая школа, 1994. – 368 с.
5. Куницина В.Н. Межличностное общение: учебник для вузов / В.Н. Куницина, Н.В. Казаринова, В.М. Погорьша. – СПб.: Питер, 2003. – 544 с.
6. Малашевська К.О. Міжособистісне спілкування в контексті комунікативної культури майбутнього фахівця: [Електрон.ресурс] / К.О. Малашевська, О.Л. Дурманенко. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/nvnu/ped/2011_8/R3/Malash. – Назва з екрану.
7. Руденко О.О. Виховання культури спілкування молоді в працях відомих педагогів та психологів: [Електрон.ресурс] / О.О. Руденко. – Режиму доступу: http://hist.km.ua/uploads/file/visnik/2010_2/zmist.html. – Назва з екрану.
8. Сайтарли І.А. Культура міжособистісних стосунків як галузь етичного знання / І.А.Сайтарли. – К.: Академвидав, 2007. – 240 с.
9. Смирнова Н.М. Культура общения как социальный и личностный феномен: [Электрон. ресурс] / Н.М. Смирнова. – Режим доступа: <http://nmsmirnova.narod.ru/culturaob.htm>. – Назва з екрану.

Л.М. КАЗНАЧЕЕВА. ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ МЕЖЛИЧНОСТНОГО ОБЩЕНИЯ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ДИСЦИПЛИНЫ «ТРЕНИНГ ДЕЛОВЫХ КОММУНИКАЦИЙ»

Резюме. В статье рассматриваются особенности формирования культуры межличностного общения студентов в процессе изучения дисциплины «Тренинг деловых коммуникаций». Обращается внимание на целесообразность изучения студентами законов, видов, форм и приемов делового общения, овладение техникой и технологией общения. Целесообразным в процессе изучения дисциплины является усвоение методики основных приемов, форм и методов общения, влияния на партнеров. Определяются проблемы межличностного общения и пути их решения в процессе изучения дисциплины «Тренинг деловых коммуникаций». Отмечается необходимость переосмысления культуры межличностного общения как в обществе, в семье, так и образовательных учреждениях.

Ключевые слова: культура, межличностное общение, тренинг, взаимодействие, коммуникативная культура, деловые коммуникации.

L.M. KAZNACHEYEVA. BUILDING A CULTURE OF INTERPERSONAL COMMUNICATION STUDENTS IN LEARNING THE SUBJECT «TRAINING BUSINESS COMMUNICATION»

The summary. The peculiarities of formation of culture of interpersonal communication students in the process of studying the discipline «Training of business communications». Draws attention to the desirability of examining students laws, types, forms and methods of business communication, mastery of technique and technology of communication. Appropriate in the process of studying the discipline is mastering techniques basic techniques, forms and methods of communication, the impact on partners. Determined interpersonal problems and their solutions in the process of studying the discipline «Training business communications». The need to rethink the culture of interpersonal communication in society, in the seventeenth and educational institutions.

Key words: culture, interpersonal communication, training, interaction, communicative culture, business communications.

Одержано редакцією 14.01.2014 р.

УДК: 378.147:355.232

Л.В. ОЛІЙНИК

МЕТОДИКА КОНСТАТУВАЛЬНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ НАВЧАННЯ ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

Резюме. У статті розглянута методика констатувального експерименту навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління. Визначена сутність та компоненти військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління.

Ключові слова: навчання, військово-спеціальні дисципліни, військово-спеціальна компетентність, магістр військово-соціального управління.

Постановка проблеми. Дослідження теоретико-методичних засад навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів ВСУ належить до прикладних досліджень, у процесі яких здійснюється повний цикл пізнання від проблемних ситуацій, які виокремлено безпосередньо у практику (проблеми навчання військово-спеціальних дисциплін офіцерів), через абстрагування у дослідженні (виокремлення компонентів військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ), і повернення до практичної діяльності, тобто до впровадження результатів дослідження у навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів ВСУ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади навчання, що визначають цільові, змістовні та процесуальні характеристики військово-спеціальних дисциплін взагалі і розвиток військово-спеціальної компетентності зокрема, розкриті в дослідженнях багатьох вчених (С.Ю. Литвиновський, О.В. Торічний, В.В. Ягупов та інші) [1; 2; 3].

Методика педагогічного дослідження – це комплекс методів, поєднання яких уможливує із найбільшою вірогідністю дослідити такий складний і багатофункціональний предмет, яким виступає освітній процес [4, 78].

Мета статті: розглянути методику та організацію констатувального експерименту дослідження теоретико-методичних засад навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів ВСУ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метою констатувального етапу дослідження було дослідження сучасного стану навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів ВСУ у вищому військовому навчальному закладі (ВВНЗ) задля подальшого розроблення концепції, змісту і структури, методів і форм, моделі навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів ВСУ.

Відповідно до логіки емпіричного дослідження, на підготовчому етапі необхідно було визначити вимоги до військово-спеціальної компетентності слухачів за спеціальністю “Військово-соціальне управління” на основі аналізу результатів рейтингово-експертної оцінки. В подальшому необхідно здійснити аналіз змісту, структури, методів форм існуючого навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів ВСУ, наступним кроком є аналіз рівнів їх військово-спеціальної компетентності.

У процесі емпіричного дослідження вирішувалися такі завдання:

1. Визначити вимоги до військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ на основі аналізу результатів їх експертної оцінки досвідченими науково-педагогічними та науковими працівниками.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.	3
<i>Малафійк І.В.</i> Актуальні проблеми сучасної дидактики в площині системного підходу.	4
<i>Литвиненко С.А.</i> Використання воркшопів у підготовці майбутніх психологів до професійної діяльності.	10
<i>Вихрущ В.О.</i> Підручник для вищої школи як комплексна інформаційна модель підготовки майбутнього учителя: проблеми онтодидактики.	12
<i>Безкоровайна О.В.</i> Пріоритетні тенденції розвитку методики викладання іноземних мов та культур в контексті особистісно орієнтованого підходу.	17
<i>Богачик М.С.</i> Розвиток соціокультурної компетентності студентів-філологів засобами інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання англійської мови.	21
<i>Грицай Н.Б.</i> Методичні компетенції майбутніх учителів біології.	24
<i>Кизенко В.І.</i> Варіативна складова змісту освіти в контексті диференціації навчання.	27
<i>Корчагіна Г.С.</i> Розвиток пізнавального інтересу майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки.	31
<i>Краєвська О.Д.</i> Обґрунтування специфічних дидактичних принципів формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв.	34
<i>Красовська О.О.</i> Принципи відбору та структурування змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій.	37
<i>Мардарова І.К.</i> Особистісно-орієнтоване навчання студентів засобами комп'ютерних технологій.	40
<i>Міськова Н.М.</i> Сучасні технології навчання математики у підготовці студентів педагогічних факультетів.	43
<i>Пододіменко І.І.</i> Форми та методи організації навчання бакалаврів комп'ютерних наук у педагогічному процесі вищої школи Японії.	46
<i>Полюхович Н.В.</i> Створення та запровадження педагогічних програмних засобів у навчальний процес.	48
<i>Романишина Н.В.</i> Філософські засади вивчення української новелістики студентами філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів.	51
<i>Тимчук Л.І.</i> Теоретичні основи дидактики дорослих: історико-педагогічний спадок і сучасні інтерпретації.	55
<i>Астафьева Л.С.</i> Особливості виховної системи багатонаціональних вищих навчальних закладів Росії.	60
<i>Бандура Р.Р.</i> Аспекти інтегративного навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітній школі.	62
<i>Войтович О.В.</i> Емоційна компетенція у структурі професійної підготовки вихователя дошкільного закладу.	65
<i>Голуб Т.П.</i> Інтегративний фактор у професійній підготовці майбутніх фахівців технічних спеціальностей: досвід Німеччини.	67
<i>Давидюк І.В.</i> Професійно-педагогічна підготовка вчителів початкових класів до організації оздоровчо-спортивної роботи з учнями.	71
<i>Заглинська Л.В., Лукомська О.І.</i> Економічна освіта в контексті інвестиційних процесів в галузі.	73
<i>Кашуба А.А.</i> Проблема агітації та пропаганди фізичної культури і спорту для студентів педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.	76
<i>Кіндрат В.К.</i> Технологія формування національної свідомості студентів вищих навчальних закладів (ментальний компонент).	79
<i>Княжева І.А.</i> Діагностика ціннісно-мотиваційного компонента методичної культури майбутніх викладачів вищої школи спеціальності «Дошкільна освіта».	83
<i>Косарева Г.М.</i> Підготовка майбутніх вихователів до впровадження інклюзивних форм навчання в освітню практику.	87
<i>Янциур М.С.</i> Підготовка майбутніх учителів технологій до читання курсу «Людина і світ професій» на основі інформаційно-комунікаційних технологій.	90
<i>Герасименко О.А.</i> Дидактичні особливості використання наочності в процесі вивчення дисципліни «Практикум в навчальних майстернях з художньою обробкою матеріалів».	102
<i>Кострубська Т.В.</i> Теоретичні засади підготовки майбутніх судноводіїв до використання копінг-стратегій у професійній діяльності.	106
<i>Лавор О.Ф.</i> Особливості розвитку професійної компетентності сучасного вчителя.	109
<i>Балалаєва О.Ю.</i> Еволюція поняття «електронний підручник».	113
<i>Фещук Ю.В.</i> Бланк-конспект лекцій з нарисної геометрії як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів.	117
<i>Мосіюк О.О.</i> Структура кейсу для підготовки майбутніх учителів математики до інноваційно-дослідної діяльності.	119
<i>Осіпчук Н.В.</i> Розвиток мовної підготовки студентів вищих технічних навчальних закладів у радянський час.	122
<i>Очеретна О.Ю.</i> Аналіз феномену «акмеологічна культура студентів вищих технічних навчальних закладів» як об'єкта наукових досліджень.	126
<i>Падалка О.І.</i> Виявлення сформованості пріоритетних педагогічних цінностей майбутніх вихователів у процесі професійної підготовки.	130
<i>Полюхович (Горбачевська) Л.Д.</i> Аксіологічне наповнення методичної спадщини Бориса Степанишина.	133
<i>Раскалінос В.М.</i> Характеристика моделі формування рефлексивної компетентності майбутніх соціальних педагогів.	139
<i>Сидорчук Н.Л.</i> Педагогічна рефлексія як вияв творчого потенціалу особистості педагога.	142

Совгар О.М. Вклад українських педагогів кінця XIX початку XX ст. в розвиток сучасної науки про виховання людини (на прикладі діяльності Юліана Романчука).	146
Трофимчук А.О. Роль науково-технічної творчості в процесі фахової підготовки майбутнього вчителя технології.	148
Тюска В.Б. Творча самореалізація студентів у процесі клубної діяльності.	152
Федосова І.В. Формування студентського контингенту вищих технічних навчальних закладів (кінець XIX – 30-ті роки XX століття).	156
Фурса О.О. Професійна підготовка дизайнерів у контексті неперервної освіти.	161
Яковичина Т.В. Теоретичні основи формування педагогічної творчості в умовах вищої школи.	165
Лісова С.В. Професійна підготовка вчителя як умова забезпечення якісної освіти для всіх.	169
Дупак Н.В. Система забезпечення якості вищої освіти у країнах Західної Європи й США.	173
Казначеева Л.М. Формування культури міжособистісного спілкування студентів у процесі вивчення дисципліни “Тренінг ділових комунікацій”.	179
Олійник Л.В. Методика констатувального експерименту навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління на засадах компетентісного підходу.	182
Козяр М.М. Інноваційні підходи до формування графічних знань із побудови зображень у майбутніх фахівців технічної галузі під час вивчення нарисної геометрії та інженерної графіки.	186
Кочубей А.В. Інтеграція як ефективне методичне явище в процесі підготовки студентів технічного вищого навчального закладу.	190
Дмітренко Н.Є. Застосування інформаційно-телекомунікаційних технологій у процесі інтеграції навчання в інформаційному суспільстві.	193
Сілкоча Е.О. Застосування індивідуальних навчально-дослідних завдань для студентів у процесі вивчення методики викладання математики у початковій школі.	196
Кузьмук Л.І., Анікіна О.П. Виховання толерантності у старших дошкільників.	200
Казанцева Л.І. Культурологічний підхід до навчання дошкільників української мови в полікультурному просторі південно-східного регіону.	203
Гушак Ж.М. Впровадження професійно зорієнтованого тренінгу майбутніх педагогів у систему викладання навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності».	210
Відомості про авторів	213